

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

3	שכר מצות כתיבת ספר תורה	ער
5	העור שנכתבה עליו ושרטוטה, ודין הדיו	רעא
	דין רוחב הדפין	ערב
	שיעור הגליון, וריוח בין שיטה לשיטה ובין דף לדף	רעג
	שצריך לכתוב אותה לשמה, ודין תקון האותיות וזיונן	רעד
	צורת פרשה פתוחה וסתומה וצורת השירה	ערה
	דין תליית הדילוג, ודין הטועה בכתיבת השם	רעו
9	ענין הקריעה, שיעורה ומקומה, ועל מי קורעין ובאיזה זמן קורעין	שם
16	מי שמתו מוטל לפניו בשבת או ביו"ט, ודיני האונן	שמא
21	מי שהכין צרכי חופתו ומת לו מת שחייב עליו אבילות	שמב
	לויה וקבורה	
30	מצות הלווית המת	שמג
30	חיוב ההספד וגודל שכרו, וכיצד ועל מי מספידין	שמד
33	דין המאבד עצמו לדעת, ומנודה, והפורשין מן הצבור	שמה
35	מי שקרבו צלוב בעיר לא ידור בה	שמו
35	שלא לעורר על מתו שלשים יום לפני הרגל	שמז
35	דין שרפה על המת, והאומר אל תקברוני	שמה
36	איסור הנאה במת ובתכריכו	שמט
37	דברים העשויים למת ואין בו משום דרכי האמורי	שנ
37	דין כלאים וציצית למת	שנא
37	באיזו בגדים קוברין, ואין האיש מלביש את האשה	שנב
38	היאך מוציאים מת גדול או קטן, ובאיזו מטה	שנג
39	עיר שיש בה שני מתים, איזה קודם	שנד
39	דברים שמשנים באשה יותר מבאיש	שנה
39	גבו לצורך המת והותירו	שנו
39	איסור הלנת המת, ומתי מותר להלינו	שנז
40	נושאי המטה פטורים מקריאת שמע ומתפלה	שנה
41	מקום יציאת המת והאבלים	שנמ
41	מת וכלה ומילה, איזה קודם	שס
41	הלויית המת ובטול ת"ת להלויתו	שסא
43	לקבור בקרקע, ואם קוברים שני מתים יחד	שסב
	כבוד למתים??	
45	איסור פינוי המת והעצמות ממקומן	שסג
46	איסור הנאה של קבר והאבן והבנין	שסד
50	החופר קבר פטור מק"ש, וכמה מרחיקין הקברות מהעיר	שסה
50	דין המוכר קבר, ואשה שירשה קבר ממשפחתה	שסו
50	קוברים מתי עובדי כוכבים, ושלא יהלך בבית הקברות בתפילין וציצית	שסז
51	שלא לנהוג קלות ראש בבית הקברות	שסח
	איסור טומאה לכהן	
52	על איזה טומאה הכהן מזהר	שסט
54	מי הוא החשוב כמת אף על פי שעודנו חי	שע

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

הלכות ספר תורה

סימן רע – שכר מצות כתיבת ספר תורה, ובו ב' סעיפים:

(א) מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה. ואפילו הניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה לכתוב משלו. ואינו רשאי למכרו, אפילו יש לו הרבה ספרי תורה. (ואפילו אין לו מה יאכל רק ע"י הלחץ) ואפילו למכור ישן כדי לקנות חדש, אסור. אבל ללמוד תורה או לישא אשה, מותר למכור אם אין לו דבר אחר למכור. הגה: וה"ל ללמד פדיון שבוים, מותר למכרו. ועיין באלו הדינים בא"ח סימן קנ"ג. שכן לו סופר לכתוב לו ספר תורה, או שקנאו והוא היה מוטעה והגיה, הרי זה כאלו כתבו. אבל לקחו כך ולא הגיה בו דבר, הוי כחוטף מלוא מן הסוק. ואינו יולא בזה:

(א) מצות עשה כו' – הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק. כתבו או שהגיה בו אפילו אות אחת כאילו קבלה מהר סיני. ופי' "כחוטף מצוה", שאין לו שכר גדול כמו שטרח בכתיבתה, ויש מקום למדת הדין לחלוק ולומר, אלמלא שבא עליו בטורח לא היה עושה אותה. כתבה הוא בעצמו או שכר סופר לכתבה וטרח בתיקון הקלפים ולסבול עול סופר עד שנכתב, כאילו קבלה, יש למדת הרחמים לומר, כמו שטרח לזה כן היה טורח ללכת במדבר לקבלה מהר סיני. אפילו מוטעה אות אחת ותקנו כאלו כתבו, שיש למדת הרחמים לומר, כמו שתיקן זה כך אם היה מוצא טעויות רבות היה מתקן אותם¹, הלוקח ס"ת מן השוק שלא היה מוגהה, ונמצא אצל המוכר בעבירה, לא נחשב כחוטף מן השוק אלא כאלו כתבה, והקונה ס"ת מיד גוי גם כן אינו כחוטף מצוה אלא כאילו כתבה, וקשה על הרמ"א שכתב "ואינו יוצא בזה" (ט"ז), ע' תשו' הראנ"ח (ח"ב סי' ס"ד) (רע"א)², עיין בתשובת בית אפרים ח"י"ד סימן ס"ג לענין כתיבת ספר תורה בשותפות אם יוצאין ידי חובתם³, וי"א שקשה מאד על מנהג העולם דפשוט הוא בעיני כל בחברות שכותבין ס"ת בשותפות דכל אחד יוצא בו ושוב כתב להוכיח קצת כמנהג העולם דיוצאין בשותפות (פ"ת).

(ב) איש מישראל – עיין בתשובת שאגת אריה סימן ל"ה לענין אם גם נשים חייבות במצוה זו של כתיבת ס"ת כאנשים או לא ע"ש (פ"ת)⁴.

(ג) לכתוב לו ס"ת – יחיד הכותב ס"ת לעצמו ונתנה לבהכ"נ לקרות בה בצבור ומקדישה לא טוב עשה, דכיון שמקדישה הרי היא של הקדש ולא שלו היא ואינו יוצא בה י"ח, ואין עיקר המצוה בכתיבה לבד דיחיד שכתב ס"ת לעצמו ואח"כ נאבדה צריך לכתוב לו ספר תורה אחרת ואין להקדיש ס"ת אא"כ כותב לעצמו אחרת ויש חולקים וס"ל דאם נאבדה ממנו והיא מצויה באיזה מקום שיוצאים ידי מצות ועתה כתבו לכם ואפילו אם נקרעה או נשרפה קרוב הדבר שיצא ידי מצותה של כתיבה ומכ"ש אם הקדישה דיצא דמסתמא לא הקדישה אלא שתהא מיוחדת לקריאת הצבור אבל מצות הכתיבה אישתאר לעצמו ומ"מ יותר טוב שלא יקדישה והרי תהיה כולה שלו (רע"א ופ"ת).

(ד) אבותיו ס"ת – אפילו לא הניחו לו אבותיו כתובה אלא כל שהוא, אפילו תיבה או אות א' לבד, והוא גמר והשלים את הכל, לא יצא ידי חובת מ"ע זו, ומש"כ ברמ"א שמתקן אות א' ע"י ט"ז סק"ב (פ"ת).

(ה) ואינו רשאי למכרו כו' – דוקא ס"ת העשוי לקרות ברבים אבל ספרי יחידים מוכרים לעשות מהדמים מה שירצו כו' ועיין בית יוסף וב"ח ביאור דבריו ועיין בא"ח סימן קנ"ג סעיף י"ז (ש"ך), עיין במג"א סימן קנ"ג ס"ק כ"ב ועיין (בתשובת נו"ב תנינא חלק חו"מ סוס"י מ"ג) ובהג"ה מבין המחבר שם מ"ש בזה⁵ ועמ"ש לקמן (סי' רפב סקט"ז?). מותר למכור ס"ת ע"י הגרלה, ואין בזה בזיון לס"ת כלל, וי"א דליתר שאת יניחו הס"ת בלי תפירות ונמצא דאין בו קדושת ס"ת כלל, וכל ספר שיש בו טעות אין בו קדושת ס"ת יכול למכרו, ועי' רמ"א לקמן (סי' רפב סי"ח ובאו"ח סי' קנ"ג ס"ז וע' במג"א שם⁶) (ובתשובת

¹ וקשה על הרמ"א שכותב "ואינו יוצא בזה".

² לא עשיתי

³ לא עשיתי

⁴ לא עשיתי

⁵ לא עשיתי

⁶ לא עשיתי

⁷ לא עשיתי

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

ח"ס סימן רע"ט⁸). ספר שמניחות הנשים לבהכ"נ, מאחר שאינן מצוות ללמוד תורה טוב שיניחוהו להשיא יתום ויתומה, לפי שהנשים אף על פי שאינן חייבות ללמוד תורה אבל זכות הן לעולם הבא בזכות התורה כו'. אמנם אם יש יתום ויתומה להשיא יותר יהיה מצוה שיניחוהו להם ממה שיתנו הס"ת לבהכ"נ, אלא שזהו כשיש ס"ת אחר לצבור לקרות בו, אבל אל"כ יתנו לצבור שהתלמוד קודם למעשה (פ"ת).

(ו) ואפילו אין לו מה יאכל – ויש בזה איסור (ט"ז), אלא נוטל צדקה מהגבאים כדלעיל (סי' רנ"ג ס"א?) דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו (ש"ך), עי' ט"ז ועי' דבריו באו"ח (סי' תקפ"ה סק"ז) [שמשם נשאר בקושיא למה זה מובא בלשון איסור, ולא רק שאין בו ברכה] (רע"א).

(ז) כדי לקנות חדש – שמא משימכור שוב לא יקנה ושוב יפסידו הדמים, ולכן אם החדש כתוב והוא בבית הסופר ואינו חסר אלא נתינת דמים מוכרין, ובאו"ח סימן קנ"ג נתבאר דיני מכירת ס"ת ולקמן סימן רע"ח (ט"ז), ועיקר דאפילו כשהספר החדש מונח בבית הסופר אסור, דכיון דלא מעלים אותה בקדושתה אסור להחליף תורה בתורה, דאינו רשאי למכור אלא כשמעלה בקדושה ולא דוקא למכור ישן כדי לקנות חדש אסור דה"ה כשאחד הוציא מתחלה מעות משלו וקנה חדש עד שימכור אח"כ הישן וישתלם מהישן נמי אסור וכן המחליף תורה בתורה גם כן אסור (ש"ך), מי שהיה לו ס"ת שקנה אסור למכור כדי לכתוב ס"ת בעצמו אף שמתחלה לא הוה רק כחוטף מצוה והשתא הוה כאלו קבלה מסיני אין זה מקרי עילוי בקודש דעלייה צריך להיות במצוה הנקנית שהיא קדושה יותר מהראשונה ואף אם הספר השני נכתב יותר בהדור, ועל ידי סופר יותר חשוב, גם זה אינו מעלין בקודש כיון שאין הקדושה מעולה בעצמה אף על פי שהוא יפה ומהודר. אחד שנדב לבו ונדר לקנות ס"ת לקיים ועתה כתבו וקנה ס"ת ואח"כ ראה שאין הכתב מהודר. מחויב לקנות היותר מהודר, וימכור ויקנה אחרת היותר נאה (פ"ת).

(ח) וה"ה לצורך פדיון שבויים כו' – ע"ל (סי' רנ"ב סק"א?) (ש"ך).
(ט) שכר לו סופר – אם אירע שכתב אחד עבור חבירו ס"ת בלי ידיעתו מי נימא דכיון דזכות הוא וזכין לאדם כו' יוצא י"ח מצוה זו, דהוה כאילו כתבו בשליחותו, או נימא דלאו זכות גמור הוא לו, ואדרבה ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בגופיה ובממונו וכל היכא דלאו זכות גמור הוא לא אמרינן זכין כו' וממילא דאינו יוצא י"ח מצוה זו כלל, כיון דלא נעשה שלוחו, כיון דעכ"פ מצוה מן המובחר איכא לכתוב בעצמו או על ידי שלוחו א"כ לאו זכות גמור הוא כו' ועוד דדוקא קנה ס"ת מהני כיון דקנין כספו הוא ולהכי אם הניחו לו אבותיו שבא לו בלא טורח כלל אינו יוצא ומצוה לכתוב משלו וה"ה אם אחר כתב בשבילו דאינו יוצא (פ"ת).

(י) הוה כחוטף – עי' ט"ז סק"א), והמוכר שכתב ס"ת בתחילה ע"מ למכור, וכן אם מכר אחד כדי ללמוד תורה או לישא אשה, אם קנה חבירו ממנו יוצא ידי חובתו, ואינו כחוטף מן השוק (פ"ת).

(יא) ואינו יוצא בזה – ועיקר דיצא (פ"ת).
(ב) האידנא, מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיה, ולא ימכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה:

(יב) האידנא מצוה כו' – זה לא בא לפטור אותנו מכתובת ס"ת, אלא שיש מצוה גם בכתובת ספרים אלו, וי"א דאין לנו ללמוד מס"ת ולזלזל בכבודה דדוקא בדורות הראשונים היו מוכרחים לכך שהיה אסור להם לכתוב דפין דפין אלא כולם בגלילה וגם היו דורשין קוצי האותיות בס"ת משא"כ עכשיו ועל כן אין לנו המצות עשה הזאת לכתוב ס"ת אלא בכתובת שאר ספרים, ואינו עיקר (ט"ז, ש"ך), עי' רמ"א חו"מ (סי' רצ"ב ס"ז?)⁹ (רע"א).

⁸ לא עשיתי

⁹ (כ) **Error! Reference source not found.** והמפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו פעם אחת ל"ב חודש **Error! Reference source not found.** ואם כשהוא גוללו פתחו וקרא בו מותר. ואם פתח וקרא וגלל בגלל עצמו הרי שלח יד יפתח בגלל עצמו ויקרא⁹, והוא הדין שאר ספרים. ואם פתח וקרא וגלל בגלל עצמו הרי שלח יד בפקדון ונתחייב באונסים. הגה⁹ וכמו שאסור לקרות ממנו כן אסור להעתיק ממנו אות אחת. והני מילי בעם הארץ אבל תלמיד חכם שאין לו ספר כיוצא בזה מותר לקרות ולהעתיק ממנו כי ודאי אדעתא דהכי הפקידו אצלו, ובמקום בטול תורה שאין ספרים נמצאים יכולין בית דין לכופ לאחד להשאיל ספריו ללמוד מהן, ובלבד שישלמו לו מה שיתקלקלו הספרים:

ביאור: חבר ות"ח מותר לקרות בו ולהעתיק ממנו ואפילו לכתחלה שלא ברשות, והוא שאין לו כיוצא בו לפי שכשהפקידו אצלו יודע היה שהנפקד חבר וילמוד בו ואדעתא דהכין הפקיד אצלו כמו מפקיד מעות אצל שולחני דכשהן מותרין משתמש בהן, ושמה הטעם משום דאיתא במדרש

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

דמצות כתיבת ס"ת לאו בת"ת תליא, אלא דיש לפטור מדין אחר מן מצות כתיבת ס"ת בזה"ז כיון דאנן לא בקיאנן בחסרות ויתרות והרי ס"ת שחסר או יתר אפילו אות אחת פסולה אם כן אין בדינו לקיים מצוה זו, ואין אפילו מצוה מדרבנן, שכן לא לומדים ממנו (פ"ת), ועיין בספר בני יונה [(ובתשובת חתם סופר סימן רנ"ד)] מ"ש בזה (פ"ת)¹⁰.
(יג) ולא ימכרם - עיין בספר תפארת למשה הטעם על מה שמכו העולם למכור ספרים לכ"ד שירצו ע"ש [וע' במג"א סימן קנ"ג ס"ק כ"ג] (פ"ת)¹¹.

סימן רעא - העור שנכתבה עליו ושרטוטה, ודין הדיו, ובו ז' סעיפים:

(א) אין כותבין ס"ת על עור בהמה, חיה ועוף הטמאים, ולא על עור דג, אפילו טהור. אבל כותבין על עור בהמה, חיה ועוף הטהורים, ואפילו עור נבילות וטריפות שלהן. וצריך שיהיו העורות מעובדין על ידי ישראל לשם ספר תורה, שיאמר בתחילת העיבוד כשמששים אותם לתוך הסיד: עורות אלו אני מעבד לשם ספר תורה. הגה: ואם מעצזן עוצד כוכבים, יסייע הישראל מעט, בתחלה כשנתנו לסיד, ויאמר שהוא עושה לשם קדושת ספר תורה, ויסמן אותן עורות שלא יחליפן העוצד כוכבים, ולא חיישינן לח"כ שמא החליפן העוצד כוכבים וזיף סימניו אחריו. ועיין באורח חיים סימן ל"ב:

(א) הטמאים - דכתיב למען תהיה תורת ה' בפך מן המותר בפך ואפילו מנבילות וטריפות דלא גרע נהרג בידי שמים מנהרג בידי אדם (ט"ז), עיין פמ"ג או"ח בפתיחה להלכות תפילין בענין אם כתב ס"ת על עור איסורי הנאה. ועיין בספר חומות ירושלים סוס"י קצ"ו מ"ש בזה (פ"ת)¹², אין כותבין ס"ת ותפילין על עור מבהמה טהורה שנולדה מבהמה טמאה דאסורה כמש"ל (סי' עט ס"ב), ואם מצא בבהמה ולד דמות עוף אף שהיא עוף טהורה דאסורה כמש"ל (סי' יג ס"ה), אבל כותבין על עור בהמה טמאה שנולדה מטהורה (פ"ת).

(ב) ולא על עור דג - משום דנפיש זוהמיה (ט"ז).

(ג) אבל כותבין - הקלף שאחר עיבוד הסיד מושחין אותו בצבע לבן ועל ידי זה מתקנים הקלף שיהא חלק ומזהיר ונוח לכתוב עליו ולכן הכתב מיושר מאוד וזה מצוה מן המובחר לכתוב על קלף זה משום "זה אלי ואנוהו", והאי צבע לא הוי הפסק, דכל לנאותו אינו חוצץ, וי"א דאם הצבע כ"כ דקה שהדיו מעביר תחת הצבע ומתמצה בתוך הקלף אפשר להכשיר, אבל אם יש ממש, שבאם תקח הצבע ע"י גור מעביר צורת האות בלי שתגור גוף הקלף, אם כן אין צורת כל האות על הקלף יש לפסלו, וכן אם אין מתקיים זמן מרובה כי סופו שהצבע מתפרר מעל הקלף כשתתיישן ואם כן גורם מחיקת השם (פ"ת).

(ד) ועוף - צ"ע באיזה צד כותבין אם נאמר דנכתבות לצד השער כדין קלפין שלנו או לכל צד (פ"ת).

(ה) וטריפות שלהן - צ"ע בטרפה שלא היה לה שעת הכושר כגון שנולדה ביתרת רגל וכה"ג אם כותבין על עורה (פ"ת).

(ו) וצריך שיהיו - מעובדים לשמה, משמע אם עבדו שלא לשמה, אפילו בדיעבד פסול, ואין לכתוב עליו ס"ת. ומשמע דאפילו אם כתב עליו ס"ת פסול, ויש חולקים, הלכך אם יש להם יכולת להחזיר יריעות הקלף לידי מתוח ולהעביר עליו סיד לשמה הרי יצא ידי עיבוד לשמה ואם אין יכולת לעשות כן ואין להם ס"ת אחרת ולא קלפים אחרים לכתוב עליו ס"ת כשרה יכתבו בו אף על פי שאין מעובד לשמה ויקראו בה בצבור (ש"ך), אבל תקון הקלף והשרטוט אין צריך שיהא לשמה (ש"ך), וי"א דצריך שיהיה לשמה אף דיעבד ע"ש (פ"ת), אסור לקחת עורות עבודין מן עובד כוכבים אשר עדיין אינם גרודים וחלקים ע"י הסכין ואבן הפימ"ס והם עושין הגירוד לשמה, ואפילו בדיעבד יש לפסול לקרות מתוכה, כל שיש ס"ת אחרת, אלא דבאין ס"ת אחרת אפשר להקל לקרות בה, ויותר טוב לקרות בלא ברכה. גוילים שהביאום מהשביה ויש ספק אם מעובדים לשם ס"ת וכתבו ס"ת על אלו הגוילים כשר בדיעבד, דכיון דהוי מחלוקת אם בעינן כלל עיבוד לשמה, וכאן יש עוד ספק שמא הם מעובדים לשמה, הוי ס"ס. ועוד דאפי' להני דמחמירים וס"ל דבעינן עיבוד

משלי על הדין קרא לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב שאין לבזות מי שגונב ד"ת והעתיקו⁹ (ש"ך).

¹⁰ לא עשיתי

¹¹ לא עשיתי

¹² לא עשיתי

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

לשמה, מודו דבשעת הדחק יכולים לכתוב על שאינו מעובד לשמה, וכיון דבשעת הדחק, מהני לכתחלה. ויש חולקים ויש לסלק היריעות שלא נעבדו לשמן ולגנון. איש א' סופר סת"ם שהיה מעבד גויל ואמר שמעבד לשמו ואח"כ היה דעתו לכתוב עליו ספר פסול, ושוב נתבטל הדבר וכתב עליו סת"ם, אם רק חשב אח"כ לכתוב ספר פסול, מחשבה לאו כלום. אמנם אם אמר בפירוש שרוצה לכתוב ספר פסול, אז העיבוד עצמו לא נחשב מעשה, לא להקל וגם לא להחמיר, שהרי בלא"ה צריך לעבדו. אמנם אם הסופר לא עיבדו בעצמו, רק נתנו לעובד כוכבים ומסייעו בנתינת הסיד, א"כ יש כאן מעשה מוכיח שעושה לשם סת"ם, ועוד אף אם מעבדו בעצמו, י"ל דאף אם אמר בפירוש שרוצה לכתוב סת"ם פסול כשר שהרי לא אמר שמעבדו לשם כתיבת סת"ם פסול וא"כ לא ביטל הדבור הראשון (פ"ת).

(ז) שיאמר בתחילת העיבוד – מטעם ספק אם צריך דיבור או מספיק במחשבה (ט"ז), וצריך לומר כן בפירוש ולא במחשבה לחוד (ע"י או"ח סי' לב ס"ח) ¹³ (ש"ך), ובספר ב"י הביא (תשובת רמ"ע) דבדיעבד די במחשבה [והוא בסי' צ"ד וכ"כ (בתשובת הרדב"ז ח"א סי' קנ"ד) וגם בבאר הגולה לקמן בר"ס רע"ד ובחבורי לאה"ע סי' קנ"א ס"ז הארכתי קצת בזה] (פ"ת).

(ח) לשם סת"ם - אם מעובד לשם מזווה, פסול לתפילין, דתפילין חמורה ממזווה וה"ה אם מעובד לתפילין פסול לסת"ם דקדושת סת"ם חמורה מתפילין (ש"ך), אסור לקחת בכתיבת גיטין מהקלפים המעובדים לשם סת"ם דהוי הורדה מקדושה לחול וזהו אסור אפילו בהזמנה דבגוף הקדושה הזמנה מלתא היא. אבל לכתוב תפילין מותר, ואפילו אם בשעה שמניחין העורות בסיד אומרים "שיהא מעובד לשם סת"ם או תפילין ומזווה וגיטין כפי מה שיבחרו אחרי כן" שכן אין ברירה מן התורה, אלא שיעבדו הכל לשם סת"ם, ויתנו תנאי בתחלה שיהא בידם לשנות לכתוב עליו דברי חול, דתנאי מהני בזה (פ"ת).

(ט) יסייע כו' - ומה שכתב "בתחילת עיבוד" זה לא בא למעט בסוף העיבוד, אלא גם אם עשה בסוף זה מועיל, אבל לא צריך לסייע מתחילה ועד סוף, אלא די אפילו בתחילה לחוד אלא די"ל כיון דמתחילה עשה העובד כוכבים לבדו הרי נעשית מקצתה שלא לשמה משא"כ כשעושה ישראל תחילה סיוע איכא למימר דאחר זה גריר כל מעשה העובד כוכבים עד גמר כולה, ולא נקרא סיוע בעיבוד אלא במעשה העיבוד עצמו אבל לא במה שמסייע להשחיר את העורות של תפילין כי זה לאו מעיבוד הוא וכל הנוהג קולא בזה הוא מחטיא רבים (ט"ז), האי מסייע דהצריכוהו אינו אלא לכתחלה על צד היתור טוב אבל בדיעבד אפילו לא סייעו כלל אלא שאומר לעובד כוכבים שיעבדנו לשמו סגי בכך (ש"ך). ע"י ש"ך, וכל זה דוקא אם אמר לעובד כוכבים בעת נתינת הסיד מהני, כיון שברגע זה אמר לו הישראל, ותיכף הוא עושה, מסתמא עושה כדבריו. אבל אם אמר לו בעת נתינת העורות למים שבין שריית העור במים לנתינת הסיד, נמשך ג' או ד' ימים, אפי' אם אמר לו אז שיתן הסיד לשמה לא מהני, ולא סמכנין שיעשה העובד כוכבים כן מה שכבר קדמה אמירת ישראל אליו זה כמה ימים. ויש חולקים על הש"ך, ויש חולקים על הט"ז המתיר לסייע רק בסוף, ועיין בתשובת חינוך בית יהודה סימן ס"ט מענין זה (פ"ת) ¹⁴.

(י) ולא חיישינן כו' – שהגוי מפחד שמא יכיר הישראל בטביעת עין שיש לו בסימנים או מפני שאלו הנקבים נעשו מחדש יותר משלו ע"י באו"ח (סי' לב ס"י), וצ"ל דמייירי שיש להעובד כוכבים ריוח בחליפין דאל"כ לא חיישינן שכיוון להכשילו כיון דאין לו הנאה בדבר כדלעיל (סי' קיח ס"י) (ש"ך).

(ב) צריך שיהיו מעובדים בעפצא או בסיד וכיוצא בו, מדברים שמכוצים העור ומחזיקין אותו:

(יא) מעובדים בעפצא - דיריעה או יריעות שהעביר עליהם מי כרכום פסולות דצריך שיהיה הקלף לבן (פ"ת).

(ג) כותבין ספר תורה על הגויל, והוא העור שלא נחלק, וכותבין בו במקום שער. ואם כתב סת"ם על הקלף, כשר, והוא שיהיה כתוב בצד הפנימי שכלפי הבשר. הגה: וקלפים שלנו הם יותר מובחרים מגויל, וכותבין עליהם לכתחלה לזד צד. ואין כותבין עכשיו על הגויל. ואם שניה וכתב על קלפים [שלנו] (שלל) במקום שער, פסול. מיהו יס מקילין בזה:

:Commented [O1]

ע"ש ועיין בר"י
שכתב עליו אם
קבלה נקבל אך
אם הרב בעצמו
חידש דבר זה
הפריז על המדה
וקצת ראייה יש
הפך דבריו
מתוס' בסנהדרין
דף כ"א ע"ב ע"ש
??

¹³ לא עשיתי

¹⁴ לא עשיתי

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

(יב) על הגויל - ג' שמות יש בזה גויל קלף דוכסוסטוס. פירוש גויל, עור שנגרד ותקנו במקום השער ובמקום הבשר לא תקנו, וכותבין בו במקום שער (ט"ז). קלף דוכסוסטוס הוא עור הנחלק לשנים, חלק החיצון של צד השער נקרא קלף וכותבין בצד הפנימי של צד הבשר (ט, ז ו"ך), וחלק הפנימי שבצד הבשר נקרא דוכסוסטוס, שפירושו "דוך", מקום. "סטוס" "בשר". וכותבין בו בצד החיצון שכלפי השער. וקלפים שלנו היינו שמגרדין ומתקנין את העור מב' צדדין יש בו דין קלף של התלמוד שכותבין בו לצד הבשר, וכתב על זה רמ"א שהם יותר מובחרים, כי הם יותר נאים מגויל, גם מפני שהם קלים יותר מגויל (ט"ז).

(יג) וקלפים שלנו כו' - שמה שמגרדים קליפתו העליונה אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו להחליקו, ואפילו אם היו חולקים העור לשנים, היה צריך לגרד ממנו כך, ומצד הבשר הם גורדים הרבה, עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד (ש"ך).

(יד) יותר מובחרים כו' - כי הקלף הוא נאה, כי הגויל לא הוסר ממנו כי אם השיער, ובצד השני לא הוסר כלום. גם על הגויל היתה כבידה יותר מדאי, לכך המנהג לכתוב ס"ת על הקלף (ש"ך).

(טו) קלפים שלנו - כצ"ל ולא "שלא" (ט, ז ו"ך), הספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק ועיקר שצריך לכתוב דוקא על עור בהמה טהורה (ש"ך).

(ד) כתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף, פסול. אבל אם עשה חציו גויל וחציו צבאים, אף על פי שאינה מצוה מן המובחר, כשר. (ועיין לקמן סימן ר"ץ):

(טז) פסול - לפי שהוא כשני ספרים (ט"ז), כלומר הרבה מקלף והרבה מגויל אבל לעשות מטלית א' או שנים אין קפידא וי"א שאסור לקלוף תיבה א' מן הגויל ולכתוב במקומה אח"כ דאותו מקום שנקלף אינו נקרא גויל אלא קלף, ופסול זה אפילו בדיעבד, אבל למעשה אין למחות ביד הסופרים מלקלוף אות א' וכו' (פ"ת).

(יז) וחציו צבאים - פירוש שהכל גויל אלא שחציו של בהמה טהורה וחציו של חיה טהורה (ט"ז).

(ה) ספר תורה צריך שרטוט. ואם כתבו בלא שרטוט, פסול. ולא ישרטט בעופרת וכיוצא בו, שצובע:

(יח) צריך שרטוט - מותר לכפול הקלף שכותבין עליו ס"ת וכן גט במקום שרטוט, שבזה הכפלים עומדים וניכרים עד סוף כתיבת ספר או הגט, ואין חילוק בין שרטוט בקנה או בכל דבר, דהטעם הוא כדי שיהיה כתיבה ישרה והרי היא ישרה (פ"ת).

(יט) בלא שרטוט - אם כתב איזה טעות וגרר שם איזה תיבות ונמחק השרטוט ולא שרטט מחדש וכתב עליו יש להכשיר דיש להישייר הכתב ע"י גרר מקום הטעות כאילו היה משרטט (פ"ת).

(כ) שצובע - דבדיעבד אם שרטט בדבר הצובע אינה פוסלת. עי' לקמן (סי' רפ"ד סק"ג?) דלא משמע כן (פ"ת).

(ו) ספר תורה צריך שיכתבנו בדיו העשוי מעשן השמנים שרוי במי עפצים. (ולכתחלה טוב לזהר שלא לעשות הדיו כי אם מדכרים הצאים מן העץ)¹⁵. ואם כתבו במי עפצא וקנקנתום, כשר. אבל לא בשאר מיני צבעונים, כגון האדום והירוק וכיוצא בהם, שאם כתב אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונים או בזהב, פסול. הגה: וכן אסור לכתוב שום שם מספר עשרים וארבע ספרים, שלא בדיו. ויש אומרים שלא צעין דיו רק צס"ת:

(כא) שיכתבנו בדיו - כשבאים לתקן תיבות או אותיות בס"ת הנכתב, נכון לתקן במין הדיו שבו נכתב הס"ת (פ"ת).

(כב) הבאים מן העץ - עי' מג"א (סי' לב סק"ב?)¹⁶, ועיין בספר בני יונה באריכות מדין הדין. י"א דבאין לו גומא כשר, אבל זה דעת יחיד, ודיו שלנו הנעשה מעפצים כשר לכתחלה בלי פקפוק, היינו כשנתערב בו גומא, ועיין במעשה רוקח פ"א מהל' תפילין¹⁷, וי"א רק ע"י בישול, לכן אין לסמוך על מי עפצים ללא גומא, וגם יש לדקדק לעשותו ע"י בישול הואיל ואפשר (פ"ת).

(כג) כשר - מפני שהוא שחור אבל לא בשאר מיני צבעונים כו' (ש"ך).

¹⁵ עי' מלואים אות . Error! Reference source not found.

¹⁶ לא עשיתי

¹⁷ לא עשיתי

מאיר הדעה חלק ו (מסי' ע"ר עד ת"ג)

(כד) האדום - אם נעשה הדיו אדום מחמת יושן הרבה פסול, ועיין במג"א (סי' לב סקל"ט) לא כך, ועיין בספר פמ"ג שם¹⁸. וי"א דאם השינוי לאדמימות הוא מחמת יושן וכדרכו של דיו הרי הוא כשר שהרי נכתב בדיו, וטוב להעבירו בקולמוס כדי לקיימו ימים רבים יותר ואפילו בשמות הקדושים מותר, ויש אוסרים, ועמש"ל (סי' רעו סק"ו?), אמנם אם נשתנה לאודם ממש מה שאינו רגיל בסתם דיו או אפילו רק לאדמימות רק שנשתנה מיד מהר שנראה שאינו מחמת יושן, ועל כרחך יש חסרון בעיקר הדיו שנעשית ע"י המצאה חדשה מסמנים אחרים, ס"ת כזה פסול מעיקרא, אפילו מה שקראו בו בשחרירותו, כי לא נכתב בדיו, ואסור להעביר על השמות שאינם נחקקים, דמוחק התחתון. ולענין קדושת השם אין חילוק אפילו נכתב בכל צבע אסור למחקו ואין תקנה לאותו ס"ת. אמנם דיו שהוכחה מראה או קצת נתאדם בתחלתו (ר"ל היכא שידוע שהדיו נעשית כדינה רק שלא נגמרה מלאכתה) אם מעביר עליו בדיו שחור ומצהירו מותר (פ"ת).

(ז) ספר תורה צריך לכתבו בימין. י"א שיש לכתוב בקולמוס של קנה ולא כנוצה:

(כה) בימין - כמו בתפילין (עי' או"ח סי' לב ס"ח), וע"ש דאיטר יד שמאל ידיה הוא ימין (ש"ך), אין לכתוב ס"ת ואף לתייג התגין בבתי ידים אף שראשי אצבעות הבתי ידים חתוכים בשגם הקור גדול כי אינו כבוד לס"ת (פ"ת).

(כו) ולא בנוצה - ואין נוהגין כן (ט"ז וש"ך), ויש להסתפק בקולמוס מעוף טמא (פ"ת).

(כז) שם - יש אומרים שאין בספרים הנדפסים קדושה כמו הנכתבים בכתב, ועיקר שאין חילוק בזה והוא קודש ככתב, דמה לי שדוחק את העט על הנייר או הנייר על האותיות של עופרת שניהם כתיבה (ט"ז), עיין בט"ז, ומשמע מדבריו שכשר לכתחלה לכתוב ס"ת ע"י דפוס, ועיקר דיש לפסול אפי' דיעבד אפילו רק אות אחת בדפוס, ואפילו אם רוצה לכבדו הדפוס על הקלף, ועיין בשע"ת (או"ח סי' שלד סק"ג?)¹⁹ שגם ספרים הנדפסים ע"י עובדי כוכבים דין קדושת ס"ת יש להם כאילו נדפסו ע"י ישראל, וי"א דאם נדפס ע"י עובדי כוכבים אין בהם קדושה ע"ש ועיין מזה בתשובת אא"ז (פנים מאירות חלק א' סימן מ"ה) ובספר בני חיי סימן רפ"א²⁰. ספרי קודש הנדפסים בכתב רש"י ואפילו בלשון חול קודש הם מצד הענין הנאמר בהם ומצד התכלית שהוא ללמד ד"ת או מוסר, ואפשר דלא חמירא כולי האי לענין איסור תשמיש בחדר בשעת הדחק, ומ"מ אין לסמוך גם בזה הלכה למעשה אם אפשר. ספרים הנדפסים בכתב אשורית והענין חול, אף שאין בהם קדושת חומר ולא פועל במחשבתו ולא תכלית לנפש ואין כאן רק הצורה לבד, ראוי למנוע מלנהוג בהם בזיון לקנח בהם ולזרקן לארץ או למקום אבדון (פ"ת).

¹⁸ לא עשיתי

¹⁹ לא עשיתי

²⁰ לא עשיתי